

Sidrenin nehirleri

Mehmet Bey: “Tarihçe-i Hayat’ta, Kastamonu Hayatı bölümünde ‘Sonra o misafir, nehirlere bakar, görür ki: ...’ diye başlayan paragrafta ‘Dört nehir Cennet’ten geliyorlar’ denilmekte ve bunlardan birinin Nil nehri olduğu, ‘Nil-i Mübarek’ denilerek belirtilmektedir. Diğer üç nehir hangileridir?”

Kur’ân-ı Kerîm’de Cennet ile nehir kavramları hep yan yana ve iç içe geçer. Cennetin nehirlerle şenlendirildiği sıkça kaydedilir. İşte bir âyet: “Îmân eden ve sâlih amel işleyenleri müjdele: Altlarından nehirler akan Cennetler onlarındır.”¹

Âyetü’l-Kübrâ’da, isim verilmeksizin, dört nehrin Cennetten çıktığı rivâyetine yer veriliyor ve bu rivâyet Nil nehri örnek alınarak îzah ediliyor. Bu îzahta, Kamer Dağı denilen bir dağdan çıkmakta olan Nil nehrinin altı aylık sarfiyâtı dağ şeklinde toplansa ve buzlansa, o dağdan daha büyük olacağı; halbuki dağdan o nehre ayrılan yerin altıda birden daha az olduğu; yağmurun az yağdığı ve sıcak iklimin hâkim olduğu suya hasret topraklarda bir nehrin bin yıllardır böyle aynı ölçüde hiç durmaksızın akmasına rağmen sarfiyatının bozulmamasının, âdî sebeplerin ötesinde, ancak bozulmayan bir muvâzene, eşsiz bir denge ve âhenkle mümkün olabileceği nazara verilir; bu dengenin ancak “gaybî bir Cennetten çıkarmak” sûretiyle kurulduğu beyan edilir ve söz konusu rivâyetin doğruluğu ispat edilir.²

Yirminci Söz’de ise; Nil, Dicle ve Fırat gibi büyük ırmakların hakîkî kaynaklarının dağlar olmasının mümkün olmadığı; çünkü faraza söz konusu dağlar tamamen su kesilse, ya da koni şeklinde birer havuz olsalar, o büyük nehirlerin böyle sür’atli ve yoğun akışlarına muvâzeneyi bozmadan birkaç ay ancak dayanabilecekleri; o yoğun sarfiyata çoğu zaman toprak tarafından bir metre içinde tamamen yutulan yağmur suyunun kâfî bir gelir ve kaynak olamayacağı; öyleyse, büyük nehirlerin kaynaklarının âdî, tabîî ve tesâdüfî bir iş olmadığı beyan edilir ve Fâtır-ı Zülcelâl’in bu nehirleri pek hârika bir sûrette gayb hazînesinden akıttığı kaydedilir. Daha sonra; “O üç nehrin her birine her vakit Cennetten birer katre damlıyor ve bundan dolayı bereketlidirler” meâlindeki hadîsin bu sırra işâret ettiği vurgulanır.³

Buhârî’de Mâlik b. Sa’saa (ra) rivâyetiyle vârid olan meşhur Mi’rac hadîsinde, Peygamber Efendimiz (asm), Sidre-i Muntahâ’ya geldiklerinde Sidre ağacının aslından; ikisi zâhir, ikisi bâtın olmak üzere dört nehrin kaynaklandığını gördüğünü ve Hazret-i Cebrâil’e (as): “Ey Cibrîl! Bu dört nehir nedir?” diye sorduğunu; Cebrâil’in de (as): “Bâtınî nehirler Cennettedirler. Zâhirî nehirler ise, Nil ile Fırat nehirleridir!” diye cevap verdiğini beyan eder.⁴

Bu rivâyetlerle gelen haberleri Risâle-i Nur aydınlığında birleştirdiğimizde; bu gaybî bereket işinde Nil, Fırat ve Dicle nehirlerinin adlarının âdetâ temsîlen geçtiğini; hadîsin diğer dünyâ nehirlerini dışarıda bırakmadığını söylemek mümkündür. Yani bu rivâyetlerden; Sidre ağacından kaynaklanarak yeryüzünde temessül eden iki nehrin, yeryüzündeki bütün nehirlerle bereket getirdiğinin mânâ itibarıyla ifâde edildiğini; ancak Peygamber Efendimiz’e (asm) muhatap olan toplumca bilinen Nil, Dicle ve Fırat nehirlerinin telâffuz edildiğini söylemek, hadîsin hikmetine daha muvafık görünüyor. Zâten, Yirminci Sözdeki ilgili satırlar dikkatle incelendiğinde, hadîsin ve rivâyetlerin umûmî bir çerçevede îzah edildiği, bereketin üç nehirle sınırlandırılmadığı görülecektir. Üstad Hazretlerinin, “Şöyle azim ırmaklar...” ifâdesi bütün nehirleri kapsar mahiyettedir.

Binâenaleyh, bu hadîste sözü edilen gaybî bereketten, söz gelişi Kızılırmak, Yeşilirmak, Trakya’nın Tuna nehri, Rusya’daki Volga nehri... vs. bütün dünya nehirlerinin hissesini yok saymamız mümkün gözüküyor. Dev akışlı ırmakların, bereketlerini, görünen dağlar perdesi arkasında gaybî bir hazîneden aldıkları; ancak hadîsin belâgatı gereği bütün ırmakları temsîlen, o civarda çok iyi tanınan iki veya üç ırmağın isminin zikredildiği anlaşılmaktadır.

Dipnotlar:

1- Bakara Sûresi: 25,

2- Şuâlar, s. 104,

3- Sözler, s. 227,

4- Buhârî, 10/1551